

berijming in de verschillende gemeenten op Midden-Java.

Ook deze weigering betreuren wij. Het is toch zoo noodig, dat tenminste op ons terrein door onze broeders één lijn wordt getrokken. Zal het nu zoo gaan, dat in Keboemen een andere berijming wordt gezongen dan in Djocja? Zal het nu niet zoo gaan, dat sommige gemeenten van andere terreinen dan Keboemen ook dien bundel van Ds van Dijk willen hebben tegen den wensch van hun miss. dienaar in, die of zich aan de oude berijming der 40 houdt of den nieuwen gemeenschappelijke bundel noemt van psalmen en gezangen beide? Dat zou een onhoudbare toestand worden.

Een „gezangenkwesie“ schijnt er niet te zullen komen, daar Ds van Dijk zelf zegt, dat hij de gezangen zou willen aanvaarden, doch alleen, als niet één van de psalmen wordt weggelaten.

Wij werpen ons niet op als raadgevers van onze broeders op Java; wij denken er niet aan. Maar wij hopen toch van harte, dat er tenminste op ons terrein eenheid komt in het zingen. Het gaat toch niet aan, dat bij den eenen miss. dienaar de „psalmen van Van Dijk“ worden gezongen, bij een ander de oude 40 psalmen, bij een derde de gezangen van al de arbeiders op Java. En ook schijnt het ons niet de aangewezen weg toe, dat een miss. dienaar geheel zelfstandig, buiten de andere miss. dienaars om, een nieuwe berijming invoert op zijn terrein. Een psalmberijming moge ieder persoonlijk ondernemen, de invoering behoort gemeenschappelijk te geschieden. En moeten de zedende kerken en de Generale Deputaten ook niet in deze kwestie erkend worden?

Doch laten de broeders op Java eerst samen eens praten en trachten tot overeenstemming te komen.

J. D. W.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Varia.

D. Wilt. Kolffmans van Vlotho heeft pas weer een boekje geschreven, verschenen te Barmen, 1927, Schriftenverlag des Verbandes evangelischer Schulgemeinden und Schulvereine, E. V., Barmen, Siegestr. 128, prijs 0.80 Mark. Het draagt den titel: „Om de toekomst van het Volk, eene bladzijde uit het levensboek van Dr Abraham Kuiper“. Voorin staat weer dat mooie portret van Kuiper, dat op zichzelf al spreken moet tot een ieder, ook tot het Deutsche Volk. Zonder een der onzen te na te komen, vraag ik toch of er onder ons één is, die zóó thuis blijkt te zijn in het leven en de werken van Kuiper als Kolffmans? Dan verder: heeft één der onzen getoond zóó te kunnen schrijven over de werken van Kuiper als deze geleerde Duitscher? Haast schijnt hij, die zich terugtrok van een zeer omvangrijk arbeidsveld tot een kleine gemeente, zich tot levenstaak voor de tweede helft zijns levens gesteld te hebben, Kuiper bekend te maken, ik bedoel diens persoon en werk, aan het Deutsche Volk. Daartoe blijkt hij mij gedreven door groote liefde tot zijn Volk en door de overtuiging, dat het leven uit de beginselen, waaruit Kuiper leefde en door dezen met zoo wondere gaven en krachten zijn verbreid geworden, tot zeer rijken zegen van het Deutsche Volk moeten en kunnen zijn! Ik wil niemand onzer te na komen; wie zich herinnert wat ik destijds schreef over leven en arbeid van Dr A. Kuiper door Ds W. F. A. Winckel, kan weten hoezeer ik dat heb gewaardeerd; doch steeds weer sla ik verwonderd over de kennis die Dr Kolffmans bezit van de geschriften van Kuiper. Daarbij blijkt ook immer weer, dat de predikant van Vlotho een historicus is. Ook Kuiper was een bijzonder groot geschiedkundige. Veel las ik van Kuiper, schier alles wat uitkwam over Kuiper, de geschiedenis van den schoolstrijd ontroert mij, daarvan te spreken en te lezen kan mij haast niet vermoeien; toch las ik nimmer in tachtig zeer compact gedrukte bladzijden zoo goed en zoo wetenschappelijk beschreven een overzicht van dezen heroïekischen strijd, met den held zelf in 't midden daarvan gezet. En dat alles voor één penning de bladzijde! En dat ten behoeve en ter beleering van onze geestverwanten in Duitschland, voor wie de strijd om en voor de school eerst nu zal aanvangen. Hoezeer kan de lectrur van dit boekje ons nopen tot dankbaarheid! Hoezeer kan het ons drijven tot het gebed, dat de Heere „opsta onder het Deutsche Volk tot den strijd voor de School met den Bijbel!“ Wat ik u bidden mag, mijn jonge en oudere vrienden van deze school en van onze schoolmannen, leest toch deze en dergelijke geschriften! Wat hebben wij noodiger in onzen tijd dan dat de kennis vermeerderd van en de herinnering herlevendige aan zulke grootsche figuren, die wij ontmoeten onder de leiders in kerk en staat, onder de onderwijsmannen in de school en in de praktijk!

In „Der Grenzbote“ van 5 Februari, las ik een bericht over een nieuwen profeet in Brandenburg. Hij treedt vooral op in Berlijn.

De beschrijving, die gegeven wordt van eene vergadering door dezen valschen Messias, Weiszenberg, in een groote zaal nabij de Alexanderstraat gehouden, doet ons weer zoo duidelijk zien, dat

juist daar, waar het waarachtig geloof niet meer leeft, het geloof der Schriften niet meer gekend wordt, het grofste bijgeloof het weligst tiert. Men staat er verbaasd over hoe duizenden, en ditmaal voor het meerendeel mannen, dezen man volgen en in hem gelooven. Hij is een geestenbezweder en doet daarbij aanstellerig. Na eene plechtige begroeting roept hij iemand uit de vergadering, ditmaal een meisje, die dienst doet als medium. Zij schijnt door hem onder hypnose gebracht te zijn en valt daarop in bezwijming. Dan gebiedt hij op den avond, dat een persoon van de „Deutsche Zeitung“ in de besloten vergadering was binnengeslopen, den geest van Freiherr von Richthofen in het meisje te varen en een rede te houden. Als het meisje dan spreekt wordt o.m. deze profeet aangewezen als een nieuwen Messias, hem moet men eeren, de handen kussen en gaven geven, dat zal in het hiernamaals duizendvoudig vergolden worden. En metterdaad men kust hem de handen, als hij door de rijen gaat om menschen die in gillen en roepen uitbreken, van den duivel te verlossen. Na eenigen tijd roept hij het meisje, het medium, weer wakker en sluit de vergadering. Aan den uitgang wordt gecollecteerd, nadat hij van te voren heeft bedankt voor het mild vloeien der gaven. Hij verlaat de zaal en vertrekt in een elegante auto. Altijd weer hetzelfde verschijnsel: het bijgeloof neemt juist in die kringen schrikbarend toe, waarin men zich ontgroend acht aan de Schrift en ontwend is aan de kerk.

In ons land heeft zich een Comité gevormd tot christelijken arbeid in het nabije Oosten onder de Armeensche Christenen, die in Syrië in den bittersten nood leven; de weinige duizendtallen, die ontkomen zijn aan de massamoorden, waardoor de Turken en Koerden met korte tusschenpoozen hebben getracht dit Volk uit te roeien. Reeds schreef ik vroeger over den ontzaglijken nood onder dit Volk. Tot nog toe waren het vooral Deutsche Christenen, die onder hen het Evangelie brachten.

„Sonnenaufgang“, dat in Frankfurt verschijnt, is het blaadje dat ons steeds op de hoogte hield. Thans werkt voor de Armeensche Christenen in Syrië, een gebied dat tot de zoogenaamde A-mandaten behoort en waarover Frankrijk door den Volkenbond als voogd is aangesteld, eene vereeniging onder leiding van Dr Paul Berton, predikant te Graffensteden bij Straatsburg. Deze man heeft zichzelf goed op de hoogte gesteld omtrent den deplorabelen toestand, waarin duizenden Armeensche vluchtelingen verkeerden. De action chrétienne en Orient, geeft om de drie maanden een blaadje uit: „Le Levant“. Dit blaadje verschijnt elk kwartaal in onze taal onder den naam Morgenland.

Reeds vroeger deelde ik mee, dat „Sonnenaufgang“ op aanvraag gratis wordt gezonden, dit is ook het geval met „Morgenland“. Men adresseere zich voor dit laatste blaadje aan Mej. Cato de Witte, Secr.-Penningmeesteresse, De Clercqstraat 35, Amsterdam, Postgiro no. 18757.

G. KEIZER.

Pers-stemmen.

Chiliasische expeditie.

Uit „The Christian Journal“ diepten wij op:

Mr A. J. Fullerer, president van de American-Jerusalem Bible Institute, Los Angeles, Cal., is te Jeruzalem aangekomen met het doel om opgravingen te doen in den berg Nebo, alwaar volgens de overlevering en op teekeningen de Ark des Verbonds in de zesde eeuw voor Christus door den profeet Jeremia zou zijn verborgen. Ook in het boek der Macabeën wordt er profetisch melding van gemaakt dat de ark aldaar zal worden gevonden.

Men brengt een en ander in verband met den terugkeer der Joden naar Palestina, en naar men verwacht de vestiging van het spoedig te komen vredetijk.

Expeditie-zucht behoort wel tot de moderne kwalen.

HEPP.

PERS-SCHOUW.

Prof. Haitjema over de belijdenis.

Prof. Haitjema zal zich niet te beklagen hebben, dat de Gereformeerde kerken aan hem geen aandacht wijden. Nu hij zich opgemaakt heeft, om de Gereformeerde Kerken op scherpe wijze aan te vallen, toonen deze, dat zij aan de eerste voorwaarde van het Christelijk verdragen van critiek voldoen: zij luisteren scherp naar den man, die spreekt en trachten, zijn ideeën te verstaan. Zonder overmoedigheid te worden in de lofzegging van de Gereformeerde kerken, moet het toch van het hart, dat over het algemeen de Gereformeerde pers meer moeite doet om waarlijk in de ideeën van Prof. Haitjema in te dringen, dan hij tegenover de Gereformeerde kerken gelijken plicht toont te erkennen.

Een lezer zendt mij een ex. van de „Dokkumer Crt.“, waarin een verslag van een rede, die Prof. Haitjema heeft gehouden te Ee, over de reorganisatie van de Herv. Kerk. Onderwerp der rede was: de nood der kerk. We lezen daar o.m.:

Om den nood der Hervormde kerk te gevoelen

moeten wij terug gaan tot de 16e eeuw, de eeuw der Reformatie. Toen werd de kerk gezuiverd van allerlei verkeerde geestelijke invloeden, en was zij gereformeerd, hervormd om weer te zijn de dragster der door God geopenbaarde waarheid. Maar die kerk ligt in het midden der wereld en daarom bestaat er gevaar, dat opnieuw vele verkeerde geestelijke invloeden vanuit die wereld de kerk binnenkomen. Daarom kunnen we de kerk vergelijken met laag gelegen polderland, dat door een dijk moet worden beschermd. En dan moeten wij onder dien dijk verstaan de belijdenis en tevens ook het vasthouden aan en het handhaven van die belijdenis. Door zoo'n dijk wordt het polderland der kerk beschermd tegen alles, wat haar karakter zou kunnen schaden. Wanneer die dijk maar sterk genoeg is, dan zullen ook de stormvloed der wereld buiten de kerk blijven, dan kunnen de golven van den wereldvloed het lage land van de kerk niet overspoelen. Dan kan er binnen dien dijk ook gewerkt worden op de welvarende hoefden, dan kan er gezand worden in en geoogst worden van den vruchtbaren bodem.

Zoo is ons kerkelijk erfdeel geweest, maar zoo bleef het niet. Den dijk der belijdenis ruinde men niet weg, maar aan de binnenzijde van dien dijk kwamen zwakke plekken: daar was de heftige strijd tusschen verschillende groepen, daar was ook de invloed van wijsgeeren als Cartesius en Spinoza, wier gedachten ook binnen de kerk begonnen te leven. Dit hindert nog niet veel, zoolang er geen storm komt maar wanneer de vloed der geestesstrooming, welke gewoonlijk de Verlichting wordt genoemd, aanbruijst uit Frankrijk en uit Duitschland, dan houdt de dijk het niet. De Verlichtings-denkebeelden storten zich uit over de kerk; het wordt één woelende stroom, er is geen verschil meer tusschen kerk en wereld.

Wanneer de storm plots 1813 wat bedaard is, dan moet ook de kerk worden hersteld. Door tusschenkomst van Koning Willem I. ontvingt de Hervormde kerk in haar Algemeen Reglement de organisatie, welke toen voor haar paste. Die organisatie van 1816 is eigenlijk niet anders dan een beplanting, een plantsoen, een versiering in de bres, welke de stormvloed in den dijk der belijdenis heeft geslagen, maar die bres wordt niet dichtgemaakt; daar blijft nog de gemeenschap tusschen kerk en wereld. Deze dubbelzinnige toestand is ook in 1852 bij de tot stand koming van het nieuwe Algemeene Reglement niet veranderd.

Wat nu te doen, wanneer wij dat rijke, vruchtbare polderland der kerk, welke God ons schonk, liefhebben, wanneer wij de belijdenis liefhebben, ook in het reglement nog wel geerd, maar niet met alle vastheid gehandhaafd? Sommigen zeggen nu: laat het maar zoo; anderen willen de proponentenformule verscherpen, maar dat beteekent slechts een klein stukje van de bres dichtmaken. Een derde groep wil evenals de afscheiding in 1834 en de doeleantie in 1886 een klein gedeelte van het kerkelijk erfdeel opnieuw bedijken en het overige maar aan zichzelf en aan verzuim overlaten. Hierachter zit echter ongehoof, ten opzichte van wat God kan en wil werken in onze kerk; en men gaat dan af op de belijdenis van den enkeling, het is eigen gekozen individualisme.

Wat blijft er dan over? Ga de bres dicht; dat plantsoen moet er uit; niet langer het dubbelzinnige, maar de dijk der belijdenis moet weer één geheel vormen. Dat is het werk der reorganisatie.

Met nadruk wijzen we onze lezers er op, dat couranten in hun verslagen niet altijd de meening van den spreker juist weergeven. Men zij ook nu voorzichtig. Maar wat dien dijk betreft, indien wij mogen aannemen, dat de verslaggever toch wel de hoofdzak heeft gegeven van Prof. H.'s betoog, dan kunnen we ons slechts verwonderen: Het is niet de eerste maal, dat voor de belijdenis het beeld van een dijk wordt gebruikt. Gerard Brom heeft in zijn „Romantiek en Katholicisme in Nederland“ gezegd:

Laat het stevig Calvinisme onverzettelijk aandoen als een dijk van hardsteen, 't is als zo'n meeswerk toch plaatselijk en tijdelijk, terwijl het Katholicisme ligt op de duinen, die, schijnbaar van een stof om weg te blazen, alleen verwaait om zich te vervormen, rechts evenveel voortuitgaan als links en altijd vast komen te staan tegen de zee.

Het blijkt, dat Prof. Haitjema in deze Ee'sche rede het opneemt niet zoozeer voor de natuurlijke zeevering der duinen, die altijd nog iets hebben van het paradoxale waagstuk van beweeglijkheid en onveranderlijkheid, maar dat hij het eerder opneemt voor de dijk-vorming, die opzettelijk door menschenhand gewild en verricht wordt. De kerk is laag gelegen, men moet Gods water niet over Gods akker laten loopen, zooals bij overstroming pleegt te geschieden en toch eigenlijk ook bij dijk-vorming, waarbij de mensch, even passief als bij een overstroming, laat komen wat komt, neen — er moet ingedijkt worden, gehandhaafd worden, en aangelegd.

Nu geloof ik, in het algemeen genomen, dat dat beeld van dien dijk niet toe te juichen valt. Een kerkelijke belijdenis moge voor een deel noodzakelijk zijn om der wille van de wereld, die buiten de kerk is en haar dreigt te overstroomden, men mag toch niet vergeten, dat de belijdenis allereerst thetisch is: ze groeit vanzelf uit het leven der kerk, die behoefte heeft tot het belijden der waarheid. De belijdenis heeft, gezien tegen den achtergrond van het geloof der gemeente, de natuurlijke en geleidelijke en — men vergeve nog eens het modewoord — organische ontstaansgeschiedenis van de duinen en — de afwerende kracht en opzettelijke, berekende, antithetische beveliging der dijken.

Maar hierover loopt het nu niet. Men vraagt zich

af, he
te vi
leera
vinde
lijden
als ee
Kerk
Men
dijk-r
als d
Z
Scha
het
heid
W
zijn
het
dijk
kun
help
waar
doort
Ja,
dan d
He
sche
lets,
is v
achte
bukk
houd
juist
Den
golven
van d
afwer
heel n
Ove
Prof.
van d
den s
maar
nomen
trekke
in hun
als nie
moet
bewer
het nie
voering
God.
Prof.
in Ee
Wa
vroeg
prof.
kome
verste
klem
gedw
Hij l
als me
ben ge
laten)
hoeger
roepen
men ko
de gere
ontkom
in de
zou lig
of gelo
van „h
zonden
derheid
op tafe
het mo
teorgan
afscheid
dan in
Afschei
den gez
Haitjem
de repa
dijk, ge
menten.
rechtop
noch v
satoren
Als ik
zoo erg
worden,
van gek
en wil.
Indien
den pol
dijkt, da
waarach
het is
nieuw
regleme
meer da
die de z
waren v
dijk eers
moet de
en verbi
Hooel

euw der
van allerlei
ij gerefor-
agter der
die kerk
en bestaat
geestelijke
nenkomen.
met laag
et worden
dijk ver-
onden aan
zoo'n dijk
egen alles,
Wanneer
in ook de
dijken, dan
inge land
innen dien
de hoeven
vorden van

maar zoo
en men niet
ik kwamen
tusschen
nvloed van
gedachten
Dit hindert
komt maar
welke ge-
aanbrusht
ad de dijk
en zich uit
room, er is
ereld.

id is, dan
tusschen
Hervormde
organisatie,
e van 1816
een plant-
stormvloed
maar die
nog de ge-
ze dubbel-
tot stand
leent niet

vruchtbare
shonk, lief-
ven, ook in
st met alle
n nu: laat
entformule
een klein
erde groep
te doeleen-
lijk erfdel
an zichzelf
schier onge-
werken in
e belijdenis
ivindalisme.
lichten: dat
bbelzinnige,
een geheel
atie.

er op, dat
te meening
zij ook nu
indien wij
toch wel
L's behoog,
en: Het is
lijdenis het
ard Brom
e in Neder-

lik aandoen
mensowark
Katholiceis-
sen gaf om
vervormen,
altijd vast

ze Ee'sche
de natuur-
g iets heb-
beweeglijk-
het eerder
stelijk door
it. De kerk
r niet over
erstrooming
ok bij duin-
sief als bij
nt, neen —
aafd wor-

en, dat dat
n valt. Een
d noodzake-
die buiten
komen, men
denis aller-
t het leven
belijden der
tegen den
nte, de na-
ergeve nog
ontstaansge-
rende kracht
ische bevel-

vraagt zich

af, hoe in deze Ee'sche redenen de Lantersche weer-
te vinden zijn en de geschriften van dezen hoog-
leeraar. Men vraagt zich af, hoe Karl Barth het
vinden zou met zoo'n menschenwerk als een be-
lijdenis altijd is, wanneer ze hier gepredikt wordt
als een dijk, dien de reorganisatoren der Ned. Herv.
Kerk hebben aan te leggen om den kerkpolder.
Men staat met minder voor de vraag, hoe in deze
dijk-rede de eenheid te bewaren is met uitspraken
als deze:

Zoowel de H. Schrift zelve, als de lezer der H.
Schrift, insoverre hij door het getuigenis des Geestes
het Woord Gods heeft verstaan, is norm der waar-
heid.

Want, tenzij dit woord nader verklaard, en in
zijn formuleering wezenlijk veranderd worde, zet
het de deur weer open voor de machten, die den
dijk van binnen uit beschadigen, en die dat
kunnen doen met de bewering, dat ze hem zoo
helpen eeren, want het paradoxaal karakter der
waarheid vordert het werk der ongebroken dijk-
doorsteking van binnen uit.

Ja, het beeld van den dijk is wel iets anders
dan dit:

Het is inderdaad een dwaze gewoonte van de men-
schen, om over „orthodoxy“ te spreken als over
iets, dat loom en aam en alledaagsch is. Orthodoxie
is veelal het gevaarlijke evenwicht van een man
achter woest hollende paarden, die hier schijnt te
bukken en daar over te hellen, en die toch in elke
houding de gratie bewaart van een standbeeld en de
juistheid van een wiskundige.¹⁾

Denk niet aan woeste paarden, maar opgezwepte
gulven, en ge zult moeten erkennen, dat het beeld
van dien heelemaal niet gevaarlijken, maar gevaar-
afwerenden dijk in deze gedachtensfeer nu niet zoo
heel natuurlijk is.

Over die afgescheidenen zwijgen we nu maar.
Prof. Haitjema kon weten, dat zij niet een deel
van den kerkpolder hebben willen overgeven aan
den stroom, en zichzelf hebben willen indijken,
maar dat zij zichzelf in den stroom zagen opge-
nomen en hem te boven wilden komen; zij be-
trekken ook de kerk en haar vorm en belijdenis
in hun geloofsleven met zijn praktijk. Wie hen
als niet-geloovig op dit eene punt wil voorstellen,
moet zich toch ook rekenschap geven van hún
bewering, dat het op niet-geloof neer komt, als men
het niet waagt met de praktische en actuele door-
voering van wat men houdt voor den wil van
God.

Prof. Haitjema heeft een vrager beantwoord daar
in Ee:

Wat kunnen gewone gemeenteleden daartoe doen,
vroeg een der aanwezigen. Dat is dit, antwoordde
prof. Haitjema, dat in de gemeenten een klankbodem
kome, welke de roep om reorganisatie veelvuldig
versterkt, zoodat de hogere besturen niet aan de
klem kunnen ontkomen, maar uit en van de gemeente
gedwongen worden de belijdenis weder te handhaven.

Hij bedenke, dat hiermee niets opgelost wordt,
als men de oplossing, die de Gereformeerden heb-
ben gevonden (Gods wil doen en Hem de uitkomst
laten) als niet-geloof verworpen wordt. Als de
hogere besturen niet meer aan de klem van de
roepende menschen (de helft plus één) ontkom-
men kunnen, zal dat dan de oplossing zijn? Maar
de gereformeerden hebben gezegd, niet te kunnen
ontkomen aan de klem van de roepstem van G. d.
In de lijn van Prof. Haitjema's andere redenen
zou liggen de erkenning, dat dat een beetje meer
op geloofsheroïsme lijkt, dan de afgeperste triomf
van „hogere besturen“, die dan eindelijk wel eens
zouden kunnen komen te bukken voor een meer-
derheid die zegt: en nu we de kans zien, de vuist
op tafel te leggen, met succes, nu zeggen we:
het moet maar eens uit zijn: wij willen eindelijk
reorganisatie. Ik kan het niet helpen: ik zie in
afscheiding en doeleantie meer „paradoxalen“ moed,
dan in Prof. Haitjema's verwerping van die twee.
Afscheiding en doeleantie hebben de hollende paar-
den gezien en er mee te doen gekregen. Maar Prof.
Haitjema heeft er nog dagelijks ovrrede mee, dat
de reparatie van den dijk der waarheid, dien slaper-
dijk, geschiedt binnen de omdijking van de regle-
menten. Die reglementen-dijk staat nog altijd
recht op en wordt noch van buiten door de zee,
noch van binnen door de zochten der reorgani-
satoren gebroken.

Als ik het niet te verkeerd zie, is dat toch wel
zoo erg, dat van Prof. Haitjema gevraagd mag
worden, de kwestie niet af te doen met het etiket
van geloof of ongelooft ter zake van wat God kan
en wil.

Indien de Gereformeerde kerken een deel van
den polder, gelijk het heet, opnieuw hadden inge-
dijkt, dan moest die dijk een andere zijn dan die
waarachter Prof. Haitjema zegt te wonen. Maar
het is dezelfde belijdenis. Wij hebben geen
nieuwen dijk gelegd, alleen hebben we den
reglementendijk losgelaten. Want die is heusch wat
meer dan een plantsoentje; hij was de groote dijk,
die de zee der reorganisatiegolven nog steeds wil
weren van het polderland der kerk. Laat men dien
dijk eerst eens aanpakken: het reorganisatiewater
moet den polder in, en wie deze zee helpt weren
en verbieden door achter den dijk te blijven zitten,

heeft geen reden, om hen, die over belijdenis en
kerk anders denken, op zij te zetten met de door
hen niet aanvaarde bewering: ongelooft.

„Het ongelooft“ van voor 40 jaar, en een stem achter den „dijk“: een stem en nog een stem.

Nu we toch aan de doeleantie bezig zijn, zooals
zo door Prof. Haitjema wordt besproken te Ee, is
het goed, ons te herinneren, dat het op verschil-
lende plaatsen de tijd is voor de herdenking van
de doeleantie, plaatselijk vóór 40 jaar geschied. In
de „Geld. Kb.“ schrijft dhr G. v. Zeggelaar te Bant-
dorp over de eerste weken van Maart 1887:

Met de Syn. org. braken deze week de kerken
van Heinenoord (vacant) en Nw. Vennep, waar de
predikant niet moeging. Het aantal „ontkomen ker-
ken“ bedroeg nu ruim 20.

„De Standaard“ van 2 Maart meldde, dat Zondag-
morgen te Bennekom vóór den aanvang der gods-
dienstoel, verschenen de burgemeester van Ede en
Ds. Creutzberg met een ouderling uit Arnhem. Kerk-
voogden weigerden het beleidshuis, zoodat zij terug-
keerden. Ds. Eisma trad voor een buitengewoon groot
gehoor op, waarbij honderden uit omliggende gemeen-
ten.

Te Ondewater sprak de geschorste pred. Ds. Winckel
in de Chr. School voor een zeer groot gehoor.

Het Class. Bestuur van Rotterdam schorste Ds. Woud-
stra van Maassluis, daar hij „duidelijk had getoond
niet de Reformatie der Kerken te zijn ingenomen“.

Te Middelburg werd Ds. Klaarhamer geschorst we-
gens bijwoning van het Congres.

Met het uit Voortuizen aan de Tweede Kamer
gezonden adres tegen den vaccine-dwang werd deze
week adhezie bevestigd door 864 maerderjarige inge-
zetenen uit Dordrecht en Zwijndrecht; verder kwam
een adres van de Herv. Gem. uit Montfoort met
220 namen en uit Broek op Langendijk met 124
handteekeningen.

Hoe de hartstochten aan het gislen waren, toonde
wel een ingezonden stuk in de „Kerkelijke Courant“
— het orgaan der Herv. Synode — van 19 Febr.
'87. We halen er enkele zinnen uit aan ter illustra-
tie van ons motto: „Heeft de Synode het recht
en de macht om bijv. te Amsterdam een half dozijn
geordende predikanten uit hun ambt te ontfetten (meer
dan verdient trouwen!) en niet om een ongeordend
kwaajongen den toegang tot Kootwijks kerk te be-
letten?... Heeft de eerste de beste kwaajongen het
recht om bijv. op Kootwijks kerk aan de Herv. Gem.
toescheurende domineestje te spelen — men late hem
dan, halle de schouders op en ga voorbij. Maar heeft
hij dat recht niet — men verbiede en boette hem,
geve hem twel verdiende pak slaag, en jage hem
weg, opdat het Heilige niet verder gelasterd wordt.
Of moet hij daar eerst zijn 25-jarig jubilee vieren,
voor en alker de Kerkbesturen hun plicht doen?“

Te Leiderdorp deed de Burgemeester zijn plicht...
Maar dan volgt hieruit, volgens de wetten der een-
voudigste en alleroverbiddelijkste logica, dat de bur-
gemeester te R. K. Anj. Vh. Kw. en in al die andere
„beroerde“ plaatsen hun plicht hebben verzaakt en
verzuimd en dus op hun respectieve nummers behoo-
ren gezet te worden. Of — is de schuld bij de hooge
Kerkbesturen, die de hulp van politie enz. niet in-
roepen?... Hoe komt het dat men alle berichten
over uitroeden, opzeggen, afzweren enz. (zooals die
„beroerders“ of „doeleerders“ dat noemen) overal leest,
niet in de Kerkel. Ct.? Leest men dat weekblad,
dan krijgt men den indruk alsof alles overal is pour
le mieux dans la meilleure des Eglises possibles.“

Laat men aan weerszijden van den reglementen-
dijk eens over deze dingen nadenken: het kan, na
40 jaar, rustiger geschieden, en het laatste woord
is gelukkig niet te Ee gesproken.

Of zullen we rusten in het vers van Dr Gunning
dat Ds. P. v. Dijk aanhaalt in zijn Kroniek in
het „Geref. Theol. Tijdschr.“:

Blijft gij maar zoon der scheiding
Is Jezus nu verblijding
Dan is het overal goed
Bij Geelkerk of bij Assen...
Ik heb nog nooit bevonden
Dat 'smenschen zielewonden
Genezen door 'n Kerk.
Maar als Hij tot ons nadert
Ons bij Zijn kruis vergadert
Dan wordt de zwakste sterk...

Dr Gunning zal wel weten, dat er velen zijn,
die meenen, dat Jezus niet komt tot ons zonder
de kerk en dat hij het kruis heeft geplant en
verdragen ook om de gensade van de kerk te
geven en zijn loon ook in haar leven te ont-
vangen. Blijft gij maar, waar ge zijt, zegt de een.
Geef mij mijn loon, vraagt in de ooren van den
ander de Gekruiste. Voelt men niet, dat dit met
leelijkheid niets te maken heeft?

En weer roepen ze van twee kanten tegen den
dijk.

En ondanks alle roepen om eenheid en liefde,
dat speciaal van de eene zijde van den mensche-
lijken en na 40 jaar nog gansch onbeschadigden
reglementendijk te beluisteren valt, blijft de neiging
tot het uitspreken van het onderscheid en het ty-
peeren daarvan, onbedwingbaar, ook bij de
sterkste eenheid-roepers. Dr Gunning wil
zelfs op zijn studeerkamer de schapen
rechts, en de bokken links plaatsen, rechts en
links van den man, die „alle ellendigen liefhad“.
Hij schrijft in „Pniel“ over zijn studeerkamer:

Elk open plekje aan muur of deuren is ook beplakt
of behangen met portretten-uitknipsels. Ge kunt bij
mij vinden Luther en van Bodelschwingh, den eersten
en den tweeden Generaal van het Hollsleger, Vinet,
Santa Teresa en Sint Franciscus van Assisi. Mijn

jongste acquisitie is een uitknipsel uit het Utrechtsch
Dagblad van de vijf „geëxcommuniceerde dominees“,
die om hun ongehoorzaamheid aan Assen's besluiten
onwaardig verklaard werden Woord en Sacramenten
in hun kerk te bedienen. Zij hangen rechts van von
Bodelschwingh, den man, die alle ellendigen liefhad.
Het plaatsje links blijft nog open voor een kiekje
van Ds. Fernhout, Ds. Schilder, de professoren Kuyper
en Hepp, benevens Ds. Brussaard, zoodra deze vijf
„homogeenen(?)“ ook eens op deze wijze vereeuwigd
zijn geworden.

Ja, ik heb ook graag portretten. Op mijn stu-
deerkamer hangt een kiek van geheel de theol.
school van Apeldoorn en Heine hangt er en Erasmus
en Ihsen en Gezelle en Marx en Willem van
Oranje en nog wel de een of ander. Maar ik heb
geen rechter- noch linkerzijde. Ik kan het niet
helpen: dat Dr G. wel schapen rechts en bokken
links denkt, en in het midden den man, die
alle ellendigen liefhad, dat is een accuratesse, die
bewonderenswaardig is, maar die meer onderschei-
dingen aanneemt en uitsprekt, dan velen, die niet
zoo heel veel hardop over de eenheid spreken.

En nu voor het laatste: aan weerskanten van den
dijk zal men elkaar niet vinden noch beroepen,
tenzij men eerst van elkaar, dat wil heusch zeggen,
oek van de Asser bokken, begint te gelooven, dat
zij de breede waarheid willen, breed, maar — de
waarheid. En achter die worsteling ligt geen ver-
doemen van anderen, want de belijnden zijn vaak
in de praktijk, wat de personen betreft, de ver-
draagzaamsten, maar daar achter ligt de worsteling
om, voor eigen leven, uit het bewust aanvaarden
van de waarheid, die men belijdt, de zekerheid
te winnen, dat men zal staan niet links, maar
rechts, niet zoozeer van Von Bodelschwingh, maar
van Jezus Christus. Er zijn geen toevalligheden,
bij Hem. Hij is en blijft de crisis over allen en alles.

Ook in Assen heeft men ZIJN ellendigen lief. Het
ging niet alleen tegen enkele predikanten, het
was vooral vóór de schapen der kudde, Dr Gun-
ning! Men had deze ellendigen lief, om in bijbel-
taal te spreken.

Kwestie-Brussaard.

Het overzicht over de kwestie-Brussaard heb ik
reeds stopgezet, omdat de zaak te lang in hetzelfde
stadium bleef. Maar thans moge besloten worden,
voor wat den status quo betreft, met een opmer-
king van Ds P. v. Dijk in de Kroniek van het „Geref.
Theol. Tijdschrift“. Deze schrijft:

De zaak van Ds Brussaard bracht vele pennen in be-
weging. Wie verwacht had dat hij reeds aanstonds na
zijn onderteekening van de besluiten van de Synode de
consequentie getrokken had, van ontslag te nemen als
mede-redacteur van „Woord en Geest“, werd teleur-
gesteld. Het is jammer, dat hij in het laatste Januari-
nummer van dat blad nog eens rekenschap van zijn
daad gaf op een wijze, die teleurstelling wekken moet
bij degenen die verblijd waren, dat hij voor onze kerken
behouden bleef; en die hij de Bezwaarden al evenmin
tot enthousiasme aanleiding zal geven.

Na de mededeeling van de Redactie dat de verklar-
ing van Ds Brussaard naar haar voorkwam in strijd
moet geacht worden met den geest van het blad,
was het nog te gemakkelijk geweest, voorloopig — tot
die geest misschien een andere geworden was — te
abdiceren.

De kerken, met welker besluit zich Ds Brussaard
homogeen had verklaard, hadden er recht op, dat hij
zalks nu ook toonde, door niet een blad te steunen, dat
actie voert tegen die kerken. Het geschokte vertrouwen
moet eenigen tijd hebben om weer tot rust te komen.
Niemand heeft gedacht dat Ds Brussaard een amore
er toe is overgegaan zich te conformeren, — dat be-
hoefde ook niet, — maar zijn verklaring in „W. en G.“
van 28 Januari was niet dienstig om de zaak helderder
te maken. De verwachting die men koesterde was niet
een breed ingezonden stuk dat tot vraagtoekens aan-
leiding geeft, maar een enkele daad: zich terugtrekken
uit de redactie van een blad, welks geest uitgedrukt
anti-Assen is.

Anti-Assen. Ja. Ook: anti-gereformeerde kerken.
En anti nog meer, dat we maar laten rusten, zoo-
lang de redacteurs van dit blad zich vergenoegen
met het verknippen van wat opponenten zeggen,
zooals nog onlangs Ds Buskes deed, en hardhaafde,
ook na waarschuwing van bevriende zijde en zelfs,
nadat Dr de Pater zich een journalistieke roes
had gedronken, waaraan hij niets helpen kon, maar
Ds Buskes des te meer.

K. S.

BOEKBESPREKING.

Dr A. Kuyper Jr. „Van het Koninkrijk der
Hemelen.“
Kampen. — J. H. Kok.

Dit boek (306 blz., compres gedrukt) geeft de artikelen,
die dr Kuyper van Rotterdam schreef in „De Heraut“ op
de voorspaga. Hier en daar is, gelijk de auteur vooraf
meedelt, eenige correctie aangebracht en is ook een en-
kele gedachte breedvoeriger behandeld. Het werk bevat
een historisch en een leerstellig gedeelte. Het boek van
dr Kuyper voldoet geheel aan de eischen, die mogen ge-
steld worden aan in goeden zin populaire lectuur, welke
aan ons gereformeerde volk in concreten vorm de uit-
werking wil doen zien van theologische grondgedachten.
Het begrip „koninkrijk der hemelen“ is voor zeer velen
nog zeer vaag; de nadere uitwerking daarvan kan het
denken en ook het leven van de christenen niet anders
dan voordeelig beïnvloeden. Dat de Prediker een geschrift
van Salomo is, waarin hij „bekomen van de dronken-
schaps des zwijmelwijn“ (de vele heidensche vrouwen)

¹⁾ Hoogerkerkelijk Protestantisme. 78. 153.